

tu štejejo gospodo; samo nas kmetov in delavcev je dovolj.

Imel sem priliko, da sem prišel v hišo nekoga delavca, s katerim smo si bili prijatelji. Našel sem na mizi časopis, kateri ni našega mišljenja. Imel sem pri sebi zadnjo številko »Slovenskega gospodarja«. Dal sem mu jo, da jo prečita; obenem sem izpregovoril nekaj bodrilnih besed. Obljubil mi je, da bo oni časopis vrnil in »Slovenskega gospodarja« naročil. Kar je obljubil, je tudi storil. To je bilo lani. Letos pa sem pridobil drugega. Tako bi moral vsak dober krščanski narodnjak agitirati. V resnici nespameten je tisti, ki se naroči na časopise, kateri so se rodili po vojni v dobi največjih strankarskih strasti. Čitajmo samo krščanske liste, ki nam najboljše pomagajo, da prav vzgajamo našo mladino!

II.

(Dopis obrtnika iz ljutomerske okolice.)

Da bo resnica in pravica v naših domovih, potrebujemo tebe, »Slovenski gospodar«. Tebe mora, akoravno gre težko, naročiti vsak zaveden katoliški Slovenec. »Slovenski gospodar« je pogumen boritelj za resnico in pravico, ter vztrajen in zvest prijatelj slovenskega ljudstva. Velik je vzgojni pomen krščanskega časopisja. Mladina, ki se skrbno izogiba slabih knjig in časnikov ter čita samo dobre in krščanske, se bo razvila v dobre kmete, gospodarje, obrtnike in delavce, v zavedne katoličane in zveste državljane. »Slovenski gospodar« bodi naša moč in naša bramba zoper protiverski strup, ki ga širijo nekateri med ljudstvom, osobito med mladino. Zato mora imeti »Slovenski gospodar« prostor v vsaki slovenski hiši, ker brez njega bi omagal kmet, obrtnik in delavec. »Slovenski gospodar« nas je poučeval in bodril v najtežjih časih, on bo to storil tudi v bodočnosti. Zato obnovimo naročnino! Pri-

dobivajmo novih naročnikov! Mladina na plan, gre predvsem za tebe in tvojo bodočnost!

*

Sv. Lenart v Slov. gorcih. Tako lepega in ganljivega božičnega večera še nismo doživeli, odkar obstoja naše društvo »Zarja«. Blaženi mir nas je obdajal na sveti večer, ko smo spremljali v mislih potek igre »Gobavi vitez«, katero so ponovili na Štefanovo. Igra je globoko v srce segajoča, da se je v natlačeni dvorani vsako oko zasolilo. Saj so nas tako lepo prepričali igralci z vsebino igre, da kdo ima zaupanje v Boga, ne bo nikdar zapuščen, naj je še tako nesrečen. Ob koncu so zapeli šentlenarški slavčki svetonočno himno. Pod vodstvom našega g. kaplana je naše društvo lepo cvetelo, kakor krasni pomladni dan sredi mrzle zime. Prirejajo se igre za igro, vesele in žalostne, da dobi zlasti mladina pouk in zabavo ter da ne zaide na slaba pota.

Petrovče. V sporazumu z našim društvom priredi prostovoljna gasilska četa v Št. Janžu

pri Velenju v dvorani društva »Gospodar« na Kraljevo dne 6. januarja, ob 2. uri popoldne, prelepo igro »Revček Andrejček«, ki je polna vzgojnih nauk v priprosti in šaljivi obliki. Je to prava ljudska igra, ki se je povsod priljubila, kjerkoli se je igrala. Igra je obširna in traja nad tri ure. Ker je bilo naše društvo že dvakrat deležno ljubeznive gostoljubnosti šentjanškega društva, hočemo jim ob priliki njihovega gostovanja pri nas pokazati vsaj isto gostoljubnost in napolniti obširno Jelovšekovo dvorano. Pred igro ob dveh bo imel g. šentjanški župnik slovesne večernice v Marijini cerkvi. Na veselo svidenje, da preživimo v žalostnih časih vsaj nekaj prav prijetnih uric!

Št. Ilj pri Velenju. Naši gasilci pripravijo v nedeljo dne 7. januarja, ob tri četrt na tri popoldne v prostorih tukajšnje osnovne šole tri-dejansko veseloigro »Dve nevesti«. Poleg igre nastopi tudi pevski odsek tukajšnjih gasilcev. Ker je čisti dobiček namenjen za nabavo gasilskega orodja, se vsi domači in sosedje prav vlijudno vabite!

Vrhi pri Starem trgu. (Mlada žrtev smučarstva.) Na sveti dan opoldne se je smučal na travniku pod domačo hišo 13letni Maks Hornik, učenec šole Sele-Vrhi. Po nesreči pade in sicer prav na palico, s katero se je porival, na ročaj stare metle. Ostrina palice mu predre obliko in se mu zasadi v telo ter rani čreva in želodec. Nesrečni fant, zelo talentiran ter priden, da smo ga nameravali letos poslati v gimnazijo v Maribor, a zaradi denarne krize na žalost nismo mogli, je v noči navrh izdihnil. Pogreb je bil na dan nedolžnih otročičev, v katerih blaženi družbi je, upamo, zdaj tudi Maks, ob veliki udeležbi otrok šole Sele-Vrhi in odraslih na pokopališče v Starem trgu. Počivaj v miru, blagi Maks!

Sv. Urban nad Mariborom. V sv. pismu stare zaveze čitamo, kako so tedanja ljudstva postavljala žrtvenike in opravljala daritve na višinah. Stari Slovani kot pagani in potem

pokristjanjeni so radi stavili svoja svetišča na višjih dalekovidnih mestih. Eno takih svetišče je podružna cerkev sv. Urbana. Kdo je še ni videl vsaj od daleč? Saj je daleč na okoli vidna ter tudi nudi krasen razgled. Kogar pripelje pot v Maribor, mu ne bo žal, ako se potruži na vrh sv. Urbana. Na čisto svojski način smo tukaj obhajali 1900letni jubilej Kristusovega trpljenja. Odkar se beli ta cerkva v daljavo, smo letos prvič obhajali polnočno in zorno daritev sv. maše in sicer v zahvalo božji dobrotljivosti, da se je druga božja oseba ponižala v podobi deteta na to solzno dolino. Kljub neizgazenim potom je obiskalo obe božji službi toliko ljudi kot ob žegnanju. Vse priznanje g. kaplanu dr. Antonu Trstenjaku in moškemu pevskega zboru iz Kamnice. Vzlíc temu, da se je o tej nameri zaznalo šele predzadnji dan, je bil obisk prav lep. Med vsemi obiskovalci je vladalo pravo slovesno božično razpoloženje.

Jarenina. Zadnjič smo poročali o smrti naših dveh uglednih mož prav na kratko, a zasluzita, da se jim posveti v »Slovenskem gospodarju« daljši spomenik. Priobčujemo posla-

Podzemeljska tabo-rišča.

Kljub krizi, ki gnjavi tudi Ameriko, so nagromadeni po kletnih prostorih Njujorka in drugih ameriških velemest milijonski zakladi. Po najbolj bogati njujorški ulici, po Wallstreetu, so se v zadnjem času množili roparski napadi na pod zemljo skrite ter zavarovane zaklade. Radi tolovaških napadov je sklenila mestna uprava, da bo zavarovala najbogatejšo ulico. Zbrali so 5 tisoč uradnikov v posebno četo, ki je oborožena s strojnimi, z bombami za solzenje, z revolverji ter puškami, in čuva nad podzemeljskimi zakladnicami

Januš Golec:

KRUCI

Ljudska povest po zgodovinskih virih.

Uvod.

Še danes slišimo po Prlekiji iz ust priprostega naroda besedo: »Kruc«. Prleki radi govorijo: »Paj ti, kruc. Kruci tirkn. Kruci negi itd.« Ako bi vprašali, kaj je to: kruc, kruci tirkn, bi najbrž ne dobili pojasnila, čeravno je povzročalo v dobi turških vpadov v Slovenijo med Muropoljci ime »kruc« več upravičenega strahu nego — »turek«.

Odkod torej ime »kruci«?

Madžari niso bili in najbrž ne bodo Slovencem dobri sosedi. Odkar so se pojavili na današnjem Ogrskem, so bili šiba božja za sosedne Slovane.

Ne bom razlagal, kako je zgedala soseščina Madžarov in Slovencev po današnjem Murskem polju pred avstrijskim cesarjem Maksimilijanom I. (1493 do 1519). Prvo sled Krucev zasledimo baš pod tem vla-

darjem. Gospodarji vzhodne Evrope so bili tedaj Turčini. Zapad se je skušal otresti neznoznega turškega jarma z organizacijo in izvedbo križarskih vojn. Ko so prodirali Turki po evropskih tleh, so zadeli za Bolgari ter Srbi na Madžare. Najbrž sorodna kri Turkov in Madžarov, posebno med ogrskimi plemiči ter turškimi vojskovodji, jih je naglo zblížala. Saj je obče znano iz zgodovine, kako so slavili madžarski imenitniki na škodo celotne zapadne Evrope s turškimi vpadniki desetletja trajajoče pobratimije.

Razmere med graščino in podložniki so bile tako napete za časa vladanja Maksimilijana I., da sta se znašla v »puntu« (uporu) proti bogatejšemu graščaku obubožani plemič in kmet, katerega je plenil poleg grajskega valpeta še Turčin, napram kateremu je bil povsem nezavarovan. Dopustna je trditev, da je bil srd na grajsko nenasitno gospodo v dosti slučajih hušji nego na Turka. Jeza na plemenite krščanske zatiralce kmetskega stanu je ustvarila organizacijo madžarskih »Krucev«. Ogrski plemenitaš je paševal po dobro utrjenih gradovih in z manjšimi, krajevnimi upori napram domačim mogočnjakom ni bilo nikdar kaj pomagano. Da se vsaj nekoliko omeji

ni dopis v celoti: V Vajgnu je dne 20. decembra preminul bivši posestnik Anton Drozg v 64. letu svoje starosti. Pred dvema mesecema je nenadno umrla njegova blaga žena Regina. Sploh smrt v tem letu v Vajgnu neusmiljeno kosi. Osem mrličev so že odnesli iz te doline. Med drugimi je pred meseci umrl Drozgov sosed Ivan Venger, znan vinogradnik. Oba, Venger kakor Drozg, sta bila odločno narodna, pa tudi prepričana katoličana, zato ju bilo težko pogrešati. Rajni Drozg je bil zelo čelaven in dober gospodar. Tekom 35 let je povzdignil svoje premoženje na tako stopinjo, da je slovel kot najbolj premožen posestnik. Bil je prvovrsten sadjar pa tudi vinogradnik. Dolga leta je bil občinski odbornik in cerkveni bljučar, več let načelnik krajevnega šolskega odbora, član načelstva jareninske posojilnice je bil nad 30 let. Pred dobrim letom je slutil, da mu pešajo moči, zato je izročil celo posestvo mlajši hčerki, katera se je omožila s Frančekom Kren iz Svečine. Zato je rajni Drozg dolgotrajno bolezen tako potrpežljivo prenašal, ker je bil prepričan, da je izročil svoj lep dom sebi vrednemu nasledniku. Bodi mu ohranjen trajen spomin!

Sv. Benedikt v Slov. goricah. Pred kratkim je hodil po župniji snažno oblečen mlajši človek, ki se je izdajal za brata našega g. kaplana in se je ljudem ponujal, da jim oskrbi znižanje davka, vplačilo davka. Pri neki hiši so mu dali 350 Din in položnico, da denar odpošlje. G. kaplan nima nobenega brata. Ta mož je eden navadnih goljufov, ki se jih toliko potika po svetu. Čudno je to, da ljudje tako radi verujejo vsakemu pritepencu, potem pa so ob lepe svote. Ko se takim goljufov na enem kraju posreči, pa goljufajo dalje. Najbrž se ta prijatelj kmečkega denarja hodi po drugih župnijah in goljufa ljudi. Take in enake postopake treba takoj naznaniti orožnikom, da jim za vselej onemogočijo goljufanje ljudi.

Sv. Benedikt v Slov. goricah. V četrtek dne 28. decembra smo pokopali 84 let starega Jurija Zemljič, kmeta iz Ročice, ob veliki udeležbi ljudi. Prihitev je na pogreb tudi g. župnik od Sv. Ane. Trojna zvestoba je odlikovala rajnega vzornega moža. Zvest je bil božjemu Zveličarju. Prvi petek ni nikdar manjkal pri mizi Gospodovi, študi je moral kot oslabel

VSAKEGA LAHKO POVŠOD NAJDE NE-SREČA,

zato je potrebno, da se v delavnici, v šolah, doma, v avtomobilu ter povsod, kjer so poškodbe mogoče, drži pripravljen »Fitonin«, izkušeno zdravilo za rane. Tuba 20 Din v apotekah. Po pošti s povzetjem 2 tubi 50 Din. Pouchno knjižico št. 18 pošlje brezplačno: Fiton, dr. s. o. j., Zagreb 1-78.

starček že ob 3. uri zjutraj od doma. Bil je zvest član naše moške Marijine družbe in njen prvi prednik. Nikdar ni pozabil svetih dolžnosti do svoje družine kot njen najboljši oče. Njegovi vrli sinovi, navdušeni za naše svetinje, so krepka opora župniji. Naj Bog potolaži ob tej izgubi njegovo bolno ženo in celo družino! Blagega očeta Jurija ohranimo vsi v najlepšem spominu! Naj počiva v miru!

Sv. Barbara v Halozah. Na praznik Rojstva Gospodovega smo spremljali k večnemu počitku pridnega in zvestega krščanskega moža in gospodarja Jožeta Žurana iz Slatine v visoki starosti 81 let in v 51. letu zakonskega življenja. Bil je dolga leta naročnik »Slovenskega gospodarja« in tudi več krščanskih listov. Ker je bil zvest sin sv. Cerkev, so tudi kaj radi naš rajni g. župnik Vogrin obiskali njegovo hišo, ki je bila res dobra krščanska hiša. Par dni pred svojo smrtjo je sprejel sv. popotnico od našega g. župnika Franca Groblerja, ki so se ob grobu poslovili od njega s krasnimi besedami, da se je zarosilo marsikatero oko. Rajnemu daj Bog večni mir! Žalujočim naše sožalje!

Št. Ilj pri Velenju. Zima nam je prinesla mnogo snega in raznih novic. Da nas najdejo tatovi, ni nič posebnega, a novost je, če pride nad tatu nenadoma kesanje. Pri nas se je to zgodilo. Posestnik Dolinšek se je hotel preskrbeti za zimo s soljo. Trgovec mu je postavil 50 kg soli do bližnje gostilne, od tam bi jo kupec spravil domu sam. Pri belem dnevu je sol zginila. Orožništvo se je za stvar zanimalo in nekega jutra se je znašla sol pod Dolinškovim kapom. Vljudni in skesani tat je sol prinesel lastniku brezplačno na dom. Vsekakor redkost! — Ponoči od 7. na 8. decembra je bilo vlomljeno v občinsko pisarno. Plen je bil naravnost svojevrsten: nekaj novih klobukov, nekaj kosov moške obleke, tamburica

in en »kovač« klobuki in obleka je bila last davkarije v Šoštanj, tamburica in »kovač« pa last občinskega tajnika. Vlomilno orodje: teležnik, vitrih in zlomljene grablje je ostalo v pisarni. Orožništvo z vnmemo preiskuje nekam čudno tatvino. — Dne 14. decembra smo pokopali 17letno Marijino družbenico Ivanko Jelen, ki je bila gojenka meščanske šole šolskih sester v Celju, dokler je ni bolezen odtrgala od šole. Svojo težko bolezen je prenašala vdano in potrpežljivo. Pogreba se je udeležila velika množica žalujočih, posebno dekleta so bila navzoča polnoštevilno, enako tudi šolska mladina tukajšnje šole.

Gornja Ponikva pri Zalcu. Ko se podajamo v novo leto, se nehoté ozremo nazaj v prošlost. Zlata tička v podobni hmelja je brzela preko naše župnije, pustila peresce, katero je nekoliko ublažilo udarec, prizadet po suši. Vinski pridelek je malenkosten, sadje redko in žitni pridelek srednji, jare setve so trpele vsled suše. Bati se je, da bo domač kruhek premajhen do prihodnje žetve. — Dekla smrt je v poletni vročini od meseca maja počivala. Usekala pa je rano družini Smonekovi, ko ji je pokosila sina Franceta v cvetu mladeniških let. Šele okoli 30 let star, je bil dne 20. oktobra pokopan. Bil je član mladeniške kongregacije. Pod vodstvom domačega g. župnika so ga člani spremljali od domače hiše do groba. Cerkevni pevski zbor je zapel žalostinko pred hišo in ob grobu. — Dne 30. oktobra pa so tožno plakali zvonovi domače in šentiljske župnije, ko je bila v grob položena blaga Burjekova mamica iz Brezovega. Kljub slabemu vremenu se je na pogrebni dan na Burjekovem hribu ob hiši žalosti zgrnila množica ljudi iz domače in iz sosednih župnij. Ob devetih je tožno odmevala z grička žalostinka »Vigred«, katero je zapel cerkveni pevski zbor. Po blagoslovu trupla je pevski zbor z g. župnikom v sprevodu pel slovenski »Reši me«. Sprevod je otvorila skupščina III. reda sv. Frančiška, čigar članica je bila rajna mati. V govoru g. župnika v cerkvi je bila orisana življenska pot mamčina. Gospodinjala oziroma gospodarila je s svojimi štirimi otroki po smrti svojega moža od leta 1898 do svoje smrti. Ob izgubi moža je bil starejši otrok star 6 let, najmlajši 3 mesece. Svetovna vojna ji je ugrabila starejšega sina Franceta v sneženem metežu leta 1916.

brezobzirno gospodstvo neusmiljene grajske gospode, je bila potrebna organizacija številnejše kmečke armade.

Zgodovina beleži, da je zapustilo v dobi Maksimilijana I. več nego 10.000 ogrskih kmetov svoje domove, da bi šli nad divje Turke ter jim pokazali pot tja, odkoder so bili prišli. V znamenje, da se hočejo podati v poveličanje sv. Križa na vojsko, so si pripeli nekateri, kakor za časa križarskih vojsk, na desno ramo ali na prsi rdeč križ. Po tem križu so jih imenovali križarje ali po latinski besedi »crux« (križ) tudi kruciate ali kruce.

Krucii so si hladili prvotno jezo nad domačimi graščaki in ne nad Turki in niso bili skraja tolovajska druhal brez reda. Ne! Bili so med zatiranim narodom dobro razpredena organizacija, ki je imela svoje puntarske voditelje in ti so bili neomejeni gospodarji nad kmetjem, življenjem ter smrtjo Krucev. Celotna organizacija je že imela koj ob pojavu svojega voditelja z imenom Jurij Doža. Bil je gospodarsko upropaščen izžji plemič, ki si je znal pridobiti z vojaško izveščastvo, z izredno telesno močjo in z navduševalno besedo pasjo pokorščino ter vdanost.

Doža je organiziral pod krinko naših križev kmečko vstajo, a se ni odpravil po preskrbi z orožjem, denarjem in vojnimi potrebščinami nad Turka. Ne! Lotil se je kmečkega obračuna z graščaki, katere je zvalil na limanice z zbiranjem lažikrižnikov. Organizatorji vstaje so znali, kake cilje zasleduje Doža in radi tega je vrel h Krucem vse, kar je gojilo mržnjo do gospode. Saj drugače si niti predstavljati ne moremo, kako bi bil zbral ob čuječem očesu grajskih navaden ter očiten puntar dobro organizirano ter preskrbljeno armado 10.000 mož. Šele tedaj, ko je načeloval Doža za tedanje čase precejšnji vojski, je zatrebil mesto na odhod nad Turčina — nad graščaka!

Madžarski imenitniki so bili povsem iznenadeni radi mahoma razkrinkanega nastopa Krucev. Posamezni oddelki so napadli gradove, ki so jim padali z lahkoto v roke po celi srednji Madžarski. Graščake so mučili z družinami vred, jih pobijali, gradove izropali, služinčad se je pa pridruževala puntarskim zmagovalcem. Predno so se graščaki prav zavedli, kako in kaj je z Dožo in njegovimi Kruci, je že bil on gospodar položaja, ki se je jačil od dne do dne. V primeroma kratkem času nista stala v vrstah z ognjem

njujorškega Wallstreeta. Stražna četa je nastanjena več metrov pod ulico. Tamkaj so podzemeljske restavracije, spalnice, strelišča in telovadnice. Celo še kino so napravili, da četi, ki se pokaže malo kedaj na površju, bi preganjali izbrani dolg čas. Razven omenjenih 5000 uradnikov ima 14.000 moških ter ženski orožne liste ter čuvajo nad najbogatejšo ulico.

Prideblivanje soli na svetu.

Odrasel človek porabi na leto 7.75 kg soli. Sicer pa igra sol v trgovini, kemiji, pri nasoljenju mesa, pri izdelavi umetnega leda in v poljedelstvu: snov